

انتشارات قزوینی

کتاب داد ۹۶۱۱۴۴۹۶۱۱

کد پستی: ۲۵۱۹۶۳۹

مجموعه مقالات همایش کهن‌الگو

و پدیداری تاریخی و ادبی زنان ایرانی

به کوشش مجاهد زنجیر درخشیلر

www.ketab.ir

شماره کتابشناسی ملی: ایران ۹۷۸۵۰۱۳

شابک: ۱۵۰۰۰۰۰۰۰۰ ریال ۵-۲۶-۲۲۲-۹۷۸

سرشناسه: همایش کهن‌الگو و پدیداری تاریخی و ادبی زنان ایرانی (۱۴۰۱: تهران)

عنوان و نام پدیدآور: مجموعه مقالات همایش کهن‌الگو و پدیداری تاریخی و ادبی زنان ایرانی [منابع الکترونیکی: کتاب] / به

کوشش جواد رنجبر درخشیلر؛ [برگزارکننده کمیته صلح و ادبیات انجمن علمی مطالعات صلح ایران].

مشخصات نشر: کرج: فروغ سپهر، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۱ منبع برخط (۱۰۰ص).

وضعیت فهرست نویسی: فیا

نوع منبع الکترونیکی: فایل متنی (PDF).

یادداشت: دسترسی از طریق وب.

ویراست دیگر از اثر در قالب دیگر رسانه: مجموعه مقالات همایش کهن‌الگو و پدیداری تاریخی و ادبی زنان ایرانی [کتاب]

شناسه افزوده: رنجبر درخشیلر، جواد، ۱۳۵۸-، گردآورنده

شناسه افزوده: انجمن علمی مطالعات صلح ایران. کمیته صلح و ادبیات

موضوع: زنان ایرانی در ادبیات -- کنگره‌ها / Congresses -- Women, Iranian in literature

موضوع: زنان در ادبیات -- کنگره‌ها / Congresses -- Women in literature

موضوع: زنان ایرانی -- تاریخ -- کنگره‌ها / Congresses -- Women, Iranian -- History

رده بندی کنگره PIR: ۹۰۹/۳۰۹

رده بندی دیویی: ۸۰۰/۲۵۳۸

مجموعه مقالات همایش کهن‌الگو و پدیداری تاریخی و ادبی زنان ایرانی

به کوشش: جواد رنجبر درخشیلر

شابک دیجیتال: ۵-۲۶-۲۲۲-۹۷۸-۵۹۶۱

شابک کاغذی: ۲-۲۷-۲۲۲-۹۷۸-۵۹۶۱-۶۲۲

چاپ: اول ۱۴۰۳

شمارگان: ۵۰۰

قیمت: ۱۵۰۰۰۰ تومان

چاپخانه: آوای آرامش

فهرست

۵.....	مقدمه
۱۰.....	راه دشوار مصالحه در موضوع زنان در ایران معاصر / مجتبی مقصودی
۱۲.....	مصالحه به مثابه فضیلتی اخلاقی، ایثار و بصیرت
۱۴.....	موضوع و مساله زنان در ایران
۱۷.....	دشواری‌های مصالحه در موضوع زنان
۲۲.....	نقد زن‌ستیزی در ادبیات پارسی / سیروس مالکی
۲۴.....	ادبیات حماسی
۳۵.....	دوره‌ی معاصر
۳۷.....	زن در رمان و ادبیات نمایشی معاصر ایران / هانیه کسائی فر
۳۹.....	زن در بوف کور
۴۰.....	زن قربانی در تهران مخوف
۴۱.....	زن در داستان‌های دشتی و حجازی و مستعان
۴۲.....	زن در آثار صادق چوبک
۴۳.....	زن در سووشون
۴۴.....	زن در آثار محمود دولت آبادی
۴۵.....	زن در بره‌ی گمشده‌ی راعی گلشیری
۴۵.....	زن در ادبیات جنگ
۴۶.....	زن در سال بلوای معروفی
۴۷.....	زن در ادبیات سه دهه اخیر
۴۸.....	زن در آثار شهرنوش پارسی پور و غزاله علیزاده

۴۹	زن در رمان‌های عامه‌پسند دهه‌ی هفتاد
۵۰	زن در رمان‌های نخبه‌گرای دهه‌ی هشتاد
۵۲	زن در رمان‌های عامه‌پسند دهه‌ی هشتاد
۵۳	ادامه‌ی روند داستان‌های نخبه‌گرای دهه‌ی هشتاد
۵۴	زن در آثار دهه‌ی نود
۵۴	زن در تحولات اخیر ایران
Toc۱۷۷۴۷۰۶۵۶	نسبت ذهن، زبان و بدن زنانه در دیدگاه‌های فمینیستی / رز فضل‌ی
۵۸	
۷۲	کهن‌الگوی زن ایرانی، زنان شاهنامه، زنان و زبان / جواد رنجبر درخشیلر
۷۳	زنان شاهنامه
۸۰	طبقه‌بندی زنان شاهنامه
۸۱	تاریخ
۸۳	پریان
۸۸	زنان و زبان

مقدمه

مسایل زنان دغدغه‌های کلان و فربه بشری هستند. پسوند زنان در این ترکیب ممکن است راهزن باشد که مسایل زنان ویژه‌ی جنسیتی به نام زن است و مردان را با آن کار نیست. اگر از این راهزنی بتوانیم رها شویم، که کار دشوار و پر مخاطره‌ای است، افق گسترده‌ای خواهیم دید که مسایل زنان و مردان در آن مشترک تر از آن چیزی است که به نظر می‌رسیده است.

طبق یافته‌های باستان‌شناسی و پژوهش‌های تاریخ دیرین تمدن بشری را زنان پایه گذاشتند و قدرت مطلق هزاران سال در دست زنان بود. این دوره که به مادرسالاری معروف است در اثر تحولات‌اندیشه و پیچیده تر شدن جوامع بشری و ظهور ادیان به مردسالاری یا پدرسالاری گشته شد و بشر چنان به این دومی خوگر شد که گویا اصل همین است و زنان «جنس دوم» هستند.

در دوره «جنس دوم» بودن زنان رشد فرهنگی و علمی بشر در اثر انباشت دانش و کشفها و اختراعات و گسترش ارتباطات شتاب گرفت و تفکر دینی گسترش و عمق یافت، بنا بر این هر آنچه به نام فرهنگ و هنر و ادبیات و ساختارهای سیاسی در جهان پدیدار شد زنان را به عنوان نقش دوم تثبیت می‌کرد و جهان‌آشنای ما به طور مکرر تصویر جنس دوم را بازتولید می‌کرد. پدیداری تاریخی و ادبی زنان، عموماً، پدیداری جنس ضعیف بود، اما آثاری از زنان قوی و شکوهمند نیز در تاریخ و ادبیات وجود داشت. این زنان از چه مایه‌ی فرهنگی و چه واقعیتی ریشه می‌گرفتند؟

زنان قوی و شکوهمند ادبیات رسوبات دوران مادرسالاری در ساختار ذهن بشر بودند و زنان باشکوه تاریخی نشانه‌ی روشنی بر ابطال نظریه «جنس دوم» و جنس ضعیف. اما قدرت بازتولید شونده تصویر آشنای زنان چنان زیاد بود که زنان قدرتمند تاریخی و زنان شکوهمند ادبیات را زیر سیطره خود نهاد.

در صد سال اخیر تحولات‌اندیشه در جهان، جنگ‌ها و تغییر ساختارهای اجتماعی و اقتصادی زنان را از سیطره تصویر آشنا، تا حدودی، رها کرد. امید می‌رود که در آینده زنان از قید و بندهای «جنس دوم» رها شوند، اما آنچه به طور ویژه اهمیت دارد شناخت پدیداری تاریخی و ادبی زنان است.

تغییر فرهنگی، انگاره‌های ذهنی، بسیار دشوار است. ذهن بشر تداومی چند قرنی دارد. بنا بر این ساختارهای کهن، و در موضوع سخن ما، ذهن و ساختارهای

مردسالاری، در دوره‌ی مدرن با قدرت تداوم دارند و اگر عمیق و دقیق شناخته نشوند راهی برای تضعیف و جایگزینی شان یافته نخواهد شد.

انتظار رهایی ناگهانی و قطعی بشر از سنت، انتظاری خلاف واقع و اساساً نامطلوب است. نه می‌توان از سنت، ناگهان و بلافاصله، رها شد و نه اگر چنین امکانی وجود داشته باشد، مطلوب است. انسان جدا شده از سنت، پشتوانه‌ی فرهنگی و انسانی خود را از دست می‌دهد. انسان فرهنگ و صورت بندی زبانی است و بدون سنت هم فرهنگ و هم زبان از دست می‌رود.

به نظر می‌رسد مطالعات زنان باید از مطالعات مردسالاری آغاز شود. تا ابعاد گوناگون و پیچیده نظام سنتی کهن و میانی آن، به درستی شناخته نشود، راه‌های چاره‌ی مفیدی یافته نخواهد شد. برخی از ساده‌اندیشان تصور می‌کنند مسایل زنان انحرافی جزئی در حیات بشری در دوره‌های اخیر است و می‌توان با کمی تنظیم مناسبات سیاسی و فرهنگی مشکل را حل کرد. در برنامه‌ای تلویزیونی و سخت عوامانه فردی در نهایت ساده لوحی پیشنهاد کرده بود در شعر سعدی هر جا واژه‌ی مرد وجود دارد، فرد بخوانیم. این نوع ساده‌اندیشی‌ها نه فقط در تلویزیون و رسانه‌های عوامانه دیگر، بلکه گاه در نظریات علمی نیز وجود دارد و نتیجه صرفاً اغتشاش نظری بیشتر است.

این ساده انگاری‌ها درک مسایل زنان را دچار بن بست‌های نظری جدی کرده و گاه به نظر می‌رسد سرنوشت زنان را در آینده، نه نظریه‌ها که زنان فعال در اجتماع، بی‌توجه به نظریه‌ها، خواهند ساخت. نوعی عمل گرایی و رویارویی عملی

با مردسالاری در خیابان و محل کار و خانه. این پیش بینی که تا حد زیادی ضد نظریه است، ضرورت پدیدار شناسی زنان در تاریخ و ادبیات را به اولویت نخستین تبدیل می‌کند. شناخت کهن الگوها و چگونگی پدیداری تاریخی و ادبی زنان روش علمی نسبتاً قابل اعتمادی را برای شناخت مسایل زنان مهیا می‌کند و از اغتشاش نظری موجود تا حدی قابل توجه می‌کاهد.

زنان «جنس دوم» و جنس ضعیف دوران کهن در صد سال اخیر به زنان قوی، مستقل و تاثیرگذاری تبدیل شده‌اند. توانایی‌هایی که به رخ کشیدند نه تنها از مردان کم نبود، بلکه گاه ترکیب چاره گرانه‌ای از توانایی‌های فکری، فنی، سیاسی و زیبایی شناسی و اخلاق و عاطفه بروز دادند که ذاتاً، فارغ از نتیجه، برای مسایل جهان راه حل بود. به طور خلاصه و با کمی بی‌احتیاطی علمی می‌توان گفت که مشارکت و فعالیت زنان جهان زیباتری را رقم زده است، اما تا زنان تاریخی و ادبی به درستی شناخته نشود الگوهایی ریشه دار و قابل اعتماد و اتکا برای زنان امروز ساخته نخواهد شد.

در همایش «کهن الگو و پدیداری تاریخی و ادبی زنان ایران» که روز چهارشنبه ۱۰ اسفند ۱۴۰۱ در موسسه اکو در تهران برگزار شد سخنرانان وجوه مختلف موضوع را به درستی کاویدند. هدف این همایش جلب توجه به مباحث جدی ادبی و تاریخی در حوزه زنان بود؛ در شرایطی که نظریه‌ها و کنش‌های مبتذل فضای سیاسی و فرهنگی پر کرده بود. امیدواریم این نشست مقدمه‌ای برای بحث‌های بیشتر و پرمایه تر در موضوع پدیداری تاریخی و ادبی زنان باشد.

در این نشست دکتر مجتبی مقصودی مباحثه در موضوع زنان را مطرح کردند که در واقع پردازی از وضعیت امروز زنان بود. سیروس ملکی درباره‌ی زن ستیزی در ادبیات عرفانی و پهلوانی و مردسالار سخن گفت. هانیه کسایی فر زنان در رمان معاصر را بررسی کرد و دکتر رز فضل‌ی درباره‌ی نسبت ذهن، زبان و بدن زنانه سخنرانی کرد. من هم درباره کهن الگوی زن ایرانی، زنان شاهنامه و زبان و زنان سخن گفتم. تمام مقالات علمی و روشمند موضوع را کاویده‌اند.

کمیته صلح و ادبیات انجمن علمی مطالعات صلح ایران امیدوار است در آینده نزدیک نشست‌هایی با موضوع زنان برگزار کند و شاید به شکل گیری مبنایی نظری متقنی درباره زنان یاری رساند.

جواد رنجبر درخشیلر

دبیر کمیته

ipsan.literature@gmail.com